

УДК 911.3

САВЮК О.Ю.

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ)

Постановка питання. Дослідження якості життя сільського населення на сьогоднішній день є одним з найактуальніших завдань суспільної географії. Адже місце країни на міжнародній арені все більшою мірою визначається не лише наявністю природних ресурсів і станом сфери матеріального виробництва, але якістю життя її населення. Важливим питанням є вивчення регіональних відмінностей умов життя населення сільської місцевості, де в цьому аспекті спостерігається різка диференціація. За останні роки спостерігається тенденція прогресуючого зменшення сільського населення зростання частки людей похилого віку. До цих пір в Україні все ще спостерігається пріоритет розвитку міської місцевості, суттєві соціально-економічні переваги міського населення.

Мета і завдання статті. Оцінити якість життя сільського населення Одеського регіону на рівні адміністративних районів. Проаналізувати головні аспекти якості життя, зробити висновки.

Основний зміст. Важливим завданням при оцінюванні якості життя населення є пошук специфічних параметрів, що здатні повністю висвітлити диференціацію умов життєдіяльності сільського населення. Якість життя населення ми оцінювали в трьох напрямках.: якість населення, добробут населення та комфортність середовища проживання. При оцінці ми користувалися інформацією, що подається в щорічних офіційних статистичних звітах та інформацією, яку ми отримали в результаті соціологічного опитування сільського населення Одещини в 2006 році.

В рамках блоку «якість населення» були висвітлені індикатори та показники: здатність до відтворення, де ми розглядали природний приріст та вікову структуру (частка населення працездатного віку). Для Одеського регіону характерний від'ємний природний приріст, катастрофічна ситуація склалася в Балтському (-14,58 ‰), Ананьївському, Котовському районах, що майже в 2 рази перевищує середній показник по області (-6,98 ‰). Найкращі значення показника в Овідіопольському (-4,46 ‰), Біляївському, Тарутинському районах. Частка населення працездатного віку відображає вікову структуру населення, трудовий потенціал регіону. За даним показником лідерами були приміські райони області: Комінтернівський (58% від усього населення), Біляївський, Березівський, аутсайдерами – Фрунзівський, Великомихайлівський (біля 40 %). До складової блоку рівень здоров'я ми віднесли показники захворюваності населення на окремі хвороби а також показники смертності немовлят та населення в працездатному віці. Захворювання на хвороби серцево-судинної системи є причиною втрати працездатності і високої смертності серед дорослого населення в багатьох країнах світу, в тому числі й в Одеському регіоні. В 2003 році захворюваність на ішемічну хворобу серця становила 1536,1 на 100 000 населення, на гіпертонічну хворобу – 2094,6 на 100 000 населення. Швидкими темпами іде зростання онкологічних захворювань. Смертність населення на злоякісні новоутворення в 2003 році становила 332,9 осіб на 100 000 населення, найкращі характеристики мали Роздільнянський, Фрунзівський райони, висока захворюваність на онкологічні

хвороби спостерігалась в приміських районах області: Овідіопільський, Комінтернівський, Біляївський. Захворюваність на туберкульоз становила 295,3 особи на 100 000 населення, вважається що захворюваність на туберкульоз пов'язана з погіршенням соціально-економічних умов проживання населення. Найбільше хворих на туберкульоз спостерігалось в Білгород-Дністровському, Великомихайлівському, найменше – в Ренійському, Ананьївському, Котовському районах. Смертність населення в працездатному віці становила 9308 осіб на 100 000 населення. Число померлих немовлят на 1000 народжених живими в середньому по області в 2003 році склало 10,6, в Котовському районі цей показник був найвищим – 25,9, найменший у Великомихайлівському районі (2,3). В рамках індикатора «сім'я» ми віднесли показник стійкості шлюбів (кількість розлучень на 100 шлюбів). Даний показник є важливою характеристикою якості життя. Для Одеської області в середньому приходиться 46,5 розлучень на кожні 100 шлюбів, серед районів найменші показники мали Саратський (30 розлучень на 100 шлюбів), найгірші показники – Балтський (64). Соціальну напругу ми вимірювали за допомогою показника кількості злочинів. Найменше злочинів було скоєно в Іванівському (7,4 на 1000 населення), Болградському, Кодимському районах, найгірша ситуація в Котовському (27,42), Комінтернівському, Любашівському районах. Важливим індикатором якості життя населення є міграційна рухливість, адже саме невдоволення умовами життя є найголовнішим чинником, який спонукає людей до міграції у пошуках кращих умов. В цілому для Одеського регіону характерний позитивний механічний приріст населення. Найвищий приріст населення мають приміські райони: Овідіопільський (11,01^{0/00}), Роздільнянський, Комінтернівський, найбільше від'їздять з Кодимського (-8,68^{0/00}), Фрунзівського, Ренійського району. Розподіл районів за інтегральним показником якості населення показано в табл. 1.

Таблиця 1.

Розподіл районів за інтегральним показником якості населення

Дуже низька якість населення	Низька якість населення	Середня якість населення	Висока якість населення	Дуже висока якість населення
Котовський	Білгород-Дністровський	Ширяївський Савранський Любашівський Ренійський Ананьївський Савранський Ширяївський Любашівський Ренійський	Іванівський Тарутинський Біляївський Комінтернівський Кілійський Березівський Кодимський Миколаївський Кілійський Іванівський Тарутинський	Роздільнянський Овідіопільський Красноокнянський Болградський Татарбунарський Ізмаїльський Балтський Арцизьський Фрунзівський Саратський Великомихайлівський

Блок «добробут населення» ми розкрили за допомогою показників доходів, зайнятості населення та якості житла. Досліджуючи офіційну статистику, середньомісячна заробітна плата сільського населення була нижчою за величину прожиткового мінімуму. Найбільш наближеною до прожиткового мінімуму була зарплата в Овідіопольському районі, найменша – в Тарутинському та Болградському районах (в 2,5 рази менша за прожитковий мінімум). Для того щоб більш повно висвітлити статтю доходів населення ми внесли дане питання до соціологічного опитування населення. Основними доходами населення є доходи

від продажу сільського господарської продукції та ведення присадибного господарства. Досліджуючи індикатор зайнятості ми використали показник рівня безробіття. Сучасна статистика, на жаль, не може адекватно висвітлити реальну кількість безробітних, адже не всі безробітні звертаються до відповідних структур, також в нашій країні довгий час було так зване приховане безробіття. Ще одне негативне явище характерне для України – трудова еміграція, яка не завжди фіксується, як і кількість осіб, що працюють на господаря. Найвищий рівень зареєстрованого безробіття спостерігався в Ананівському, Ширяєвському, Котовському районах, найменший – в приміських районах Одещини: Овідіопольському, Комінтернівському, Роздільнянському. Якість житла ми досліджували через показники забезпеченості населення житлом та рівня облаштованості житла водопроводом, центральним опаленням, газом. По забезпеченості населення житлом найкращі показники мали Болградський, Савранський, Березівський райони (до 26 кв. м. на 1 особу), найгірший показник мав Іванівський район (16 кв. м.). Щодо рівня обладнання житлового фонду то ситуація носить плачевний характер. Обладнання водопроводом є вкрай незадовільним, деякі райони забезпечені водопроводом на 0,4% до загальної площі, люди користуються привозною, часто збирають дощову воду. Савранський, Котовський, Любашівський райони забезпечені водопроводом на 5%. Комінтернівський район мав найвищий показник (84,6%), що є вище чим в середньому по області(60%). Центральним опаленням обладнано лише 17 районів з 26-ти, найвищий показник мав Комінтернівський район (56% площі території). Газом забезпечено 80% території області. в сільській місцевості цей показник ще нижчий. Населення вимушене купувати вугілля, торф, дрова. Процес газифікації сільської місцевості проходить дуже повільно, сім'ї часто мусять довго накопичувати гроші для проведення газу, що стримує його розвиток. Найкраще газифіковано Саратський, Комінтернівський, Тарутинський райони, де проходить газопроводи. Найгірше – Овідіопільський, Кодимський, Котовський райони. Розподіл районів за інтегральним індексом добробуту населення показано в табл. 2.

Таблиця 2.

Розподіл районів за інтегральним індексом добробуту населення

Дуже низький добробут населення	Низький добробут населення	Середній добробут населення	Високий добробут населення	Дуже високий добробут населення
Ширяєвський	Арцизький Татарбунарський Саратський Балтський Тарутинський Котовський Миколаївський	Ізмаїльський Любашівський Ананівський Роздільнянський Фрунзівський Кодимський Красноокнянський Великомихайлівський	Білгород-Дністровський Біляївський Савранський Болградський Кілійський Іванівський	Комінтернівський Ренійський Березівський Овідіопільський

Комфортність середовища проживання ми досліджували через індикатори соціальна інфраструктура, якість довкілля та розселення населення. В нашій роботі соціальну інфраструктуру ми розглядали через показник частки автодоріг з твердим покриттям. Найвищі результати мали Біляївський, Ширяєвський райони, найгірші – Балтський, Великомихайлівський. Якість довкілля оцінювали через показник викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря. Найгірша ситуація є в Ренійському (66кг./ос.), Любашівському, Тарутинському районах, найменше викидів – Котовський, Татарбунарський Ширяєвський райони. Індикатор

розселення населення включає показник густоти населення. Даний показник вимагає деякого пояснення, адже висока густина населення може виступати індикатором як високої так і низької якості життя. В нашому дослідженні, в рамках дослідження комфортності середовища проживання, висока густина населення говорить про високу якість життя. Отже, за даним показником найкомфортнішими районами є приміські райони Одеської області: Овідіопільський, Комінтернівський, Біляївський. Найменша густина сільського населення в Миколаївському, Фрунзівському, Ширяєвському районах. Розподіл районів за інтегральним індексом комфортності середовища проживання показано в табл. 3.

Таблиця 3.

Розподіл районів за інтегральним індексом комфортності середовища проживання

Дуже низька комфортність проживання населення	Низька комфортність проживання населення	Середня комфортність проживання населення	Висока комфортність проживання населення а	Дуже висока комфортність проживання населення
Ананівський Ренійський Великомихайлівський	Татарбунарський Іванівський Арцизьський Тарутинський	Комінтернівський Ширяєвський Любашівський Фрунзівський Березівський Саратський Котовський Савранський Ізмаїльський Кодимський Балтський Білгород-Дністровський Кілійський Красноокнянський	Овідіопільський Миколаївський Болградський	Біляївський Роздільнянський

За інтегральним індексом якості життя сільського населення Одеського регіону, що включає: якість населення, добробут населення та комфортність середовища проживання, була побудована картограма (рис. 1). За показниками якості життя населення найкращі позиції мають приміські райони: Овідіопільський, Біляївський, Комінтернівський та Роздільнянський. На даній території концентрується майже чверть сільського населення регіону. Тут спостерігається найбільша густина сільського населення, що перевищує середні значення по області. Для населення цих районів характерні високі показники відтворення населення, низький рівень безробіття, високий рівень доходів, найкраще розвинута соціальна інфраструктура, проблемою залишається невисокий рівень здоров'я, саме в цих районах спостерігається найвищий рівень захворюваності населення на злоякісні новоутворення, невисоким залишається й рівень оснащення житла газом, водопроводом, каналізацією, опаленням. Високою якістю життя відзначились два райони – Болградський та Березівський, які мають досить високі показники відтворення населення, рівня здоров'я та забезпеченості населення житлом, високі показники якості довкілля та соціальної напруги, густина сільського населення є дещо вищою чим в середньому по області. Дванадцять районів з середньою якістю життя, серед яких два придунайські райони: Кілійський та Ізмаїльський, задністровські райони – Білгород-Дністровський, Саратський, Татарбунарський, райони центральної Одещини: Фрунзівський, Іванівський, Красноокнянський та Миколаївський і три райони північної частини області: Савранський, Балтський та Любашівський. До групи з

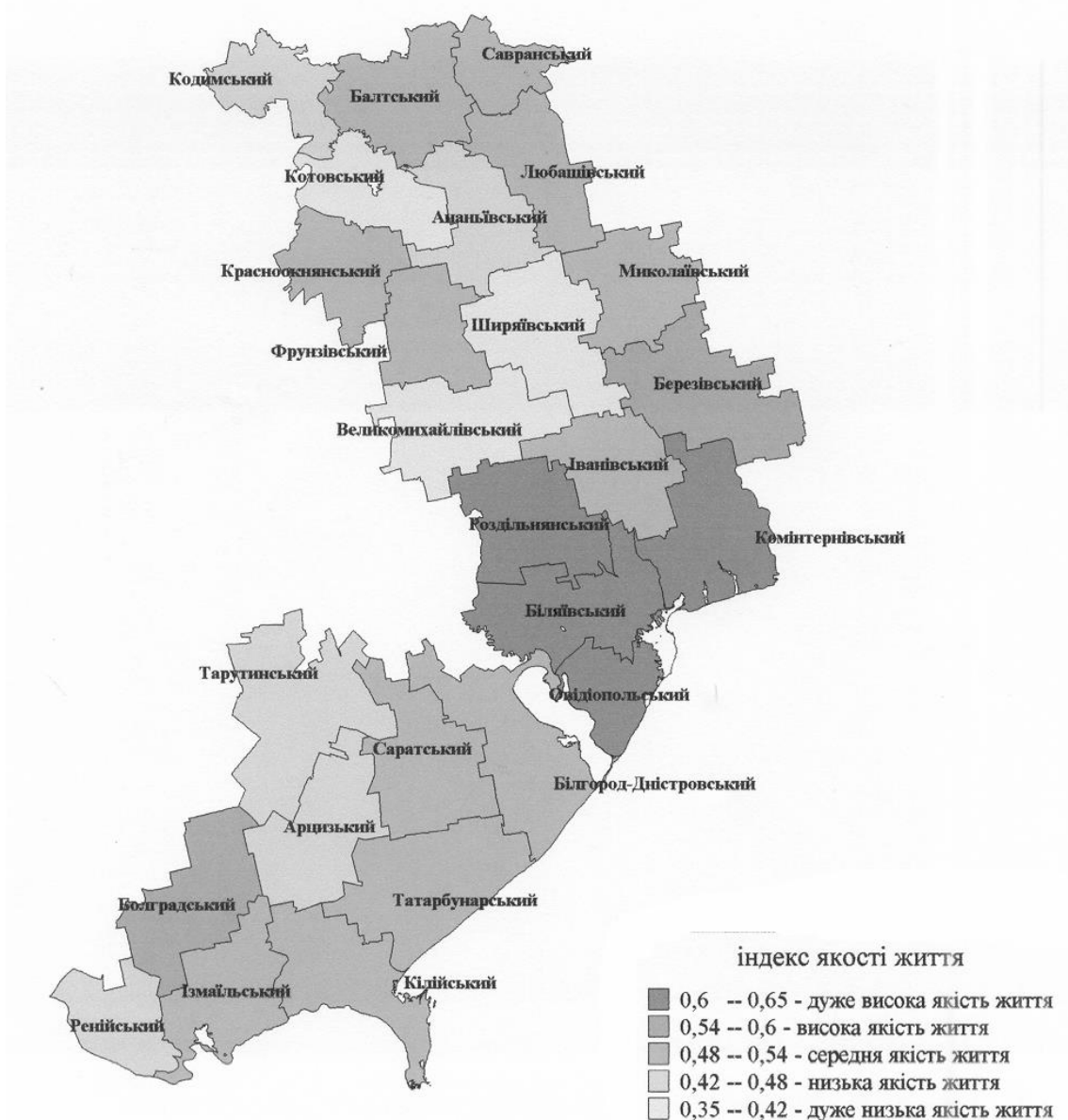

Рис. 1. Індекс якості життя сільського населення Одеського регіону.

низькою якістю життя сільського населення ми віднесли Кодимський, Ренійський, Арцизький, Ананьївський та Тарутинський райони, тут спостерігаються низькі показники якості життя: зменшення чисельності сільського населення, найгірший рівень оснащення житла тощо.

Райони-аутсайдери з дуже низькою якістю життя: Великомихайлівський, Ширяєвський та Котовський, для яких характерні найнижчі показники природного приросту, рівня здоров'я населення, високий рівень смертності немовлят та населення в працездатному віці, спостерігається постійний відтік населення. В табл. 2 показаний розподіл адміністративних районів Одеського регіону за оцінкою якості життя сільського населення.

Висновки. Провівши оцінку якості життя сільського населення можна зробити висновки, що сільське населення Одеської області в загальній своїй кількості зменшується. Спостерігається збільшення населення старшого віку. За

показниками якості життя населення найкращі позиції мають приміські райони: Овідіопільський, Біляївський, Комінтернівський та Роздільнянський, що говорить про велику роль в житті населення цих районів Одеської агломерації. Райони з дуже низькою якістю життя: Великомихайлівський, Ширяєвський та Котовський, для яких характерні найнижчі показники якості життя.

In the article the quality of life of the village population of the Odessa region at a level of administrative areas was estimated. The main parameters of quality of life rural of the population are analysed.